

Kuva Ilpo Mikkonen

RANTA JA KASVIMAAT

Pispalan ranta-alueen kehittämiseksi

17.3.2009

Pispalan asemakaavoituksen KaOs-osallistamisprojektin Ranta-ja kasvimaatyöryhmä. Teksti Tiina-Liisa Aalto ja Kati Lehtinen

Vapriikin kuva-arkisto

MAISEMAKOKONAISUUS

Ranta-alanko on tärkeä osa Pispalan harvinaista maisemakokonaisuutta. Sen muodostavat tiiviisti rakennettu soraharju ja avara lehtomainen viljely- ja puis-toalue Pyhäjärven kainalossa.

Ravinteikas lehto on ollut viljelykäytössä jo satoja vuosia. Maaperä on harvinaista mustaa multaa ja pienilmasto on viljelylle suotuisaa. Harju suojaa aluetta kylmiltä tuuilta ja liikenteen haitoilta. Vesi tihkuu soraharjun läpi 18 m korkeammalla olevasta Näsijärvestä. Maaperässä on sen vuoksi lähteitä ja pohjavesi on lähellä maan pintaa (n 0,5 m). Kosteaa turvetta on paikoin 6 m:n paksuudelta.

RANNAN LUONTOARVOT

Rakentamaton alue ja kasvimaat edesauttavat kasvilajien säilymistä. Multa on siemenpankki, jossa siemenet voivat säilyä jopa satoja vuosia. Pispalasta on löydetty kasveja, joita tavataan yleensä vanhoissa rannikkokaupungeissa. Rannalla kasvaa myös lailla suojeltuja kynäjalavia. Isolähde ja pikkulähde ovat suojeltuja. Alueella elävät mm. pikkutikka, kaupungissa harvinainen satakieli ja tikli. Pensaikot, kasvimaat ja rantaliete ovat tärkeitä lintujen pesinnälle.

“Elämäniloa, terveyttä ja tyytyväisyyttä”

Kuvaaja: Osmo Sounela

“Palsta merkitsee keidasta arjen keskellä, vaikka tarjoaakin täysin arkista puuhaa. Mahdollisuus seurata kasvua ja hankkia kokemuksia oman ruuan kasvattajana.

Kauneuselämyksiä ja mielenrauhaa (hieno rantamaisema). Luontevia sosiaalisia kontakteja toisiin viljelijöihin (leppoisia kesäpäivän jutusteluhetkiä, ideoiden vaihtoa)”

Kursiivilla lainauksia viljelijöiden vastauksista

ALUEEN MERKITYS

Pispalan omaleimaisuus ja luonto keskellä kaupunkia ovat osa Tampereen imagoa. Pyhäjärven ranta on koko kaupungin yhteinen viheralue, joka tarjoaa jo nyt monenlaisia elämyksiä lähiasukkaille, muille tamperelaisille ja matkailijoille. Kasvimaa-alue luo Pispalalle ilmeen ja pitää yllä kaupunginosan arvoa - säilyttää sen elävänä.

TULEVAISUUS

Kasvimaa-alueen säilyttäminen on myös taloudellisesti tärkeää, vaikka viheralueiden arvolla ei toistaiseksi ole rahallista laskutapaa. Pispalan ranta-alueesta on mahdollisuus kehittää monipuolinen virkistyskeidas, koska paljon on jo valmiina: mielenkiintoista arkkitehtuuria, järvi uinti-, soutelu- ja kalastusmahdollisuuksiin, upea maisema, luontoelämyksiä, aktiivisia ihmisiä, käsityöläisiä, taiteilijoita, paikallisia perinteitä juhlineen (Pispalan karnevaalit, Pispala Folk jne.).

Aluetta voisi kehittää parantamalla ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksia, lisäämällä uimapaikkoja ja uusia kävelyreittejä. Kurpitsatalo ja sen ympäristö voi toimia kasvimaa-alueen keskuksena ja koko rannan vetonaulana: kahvila, kurssi- ja juhlatilana, perhepuistona eläimiseen tai elävänä museona.

Alue voi tarjota mahdollisuuksia yrittäjille: veneiden/kanoottien vuokrausta, kioski uimarannalle, opastettuja kierroksia ja myyntipisteitä.

Talvella alue tarjoaa virkistystä. Rannalla on järjestetty Kekrijuhla ja laskiaista-pahtuma, sekä tuliesityksiä.

Avantouinnille toivotaan mahdollisuutta Uittotunnelin suulle, koska harrastus on jatkuvasti lisännyt suosiotaan.

Kasvimaat ovat olennainen osa tätä monipuolista toimintaa. Palsta tarjoaa viljelijöille mahdollisuuden luovuuteen ja virikkeelliseen vuorovaikutukseen, josta on iloa myös alueella liikkuville kulkijoille. Hoidettuna palsta-alue on kaunis ja omaperäinen. Palstoilla voisi olla luonnonmukaisia kulkureittejä, levähdyspaikkoja, suihkulähteitä ja taidetta.

Lapsille ja nuorille tämä on paikka juurtua ja nähdä miten ruokaa kasvatetaan.

“Vapaa-ajan viettoä perheen kanssa, elämän arvojen opettamista lapsille, kasvun ihmeen seuraamista, hyviä makuja ja iloa silmälle”

Kuvaaja Tiina-Liisa Aalto

RAKENTAMISTA EI TOIVOTA

Pispala on nykyisellään erittäin tiiviisti rakennettu, joten ranta pitäisi jättää kaikille yhteiseksi alueeksi. Suurin osa Pispalan puistoista on jyrkissä rinteissä, joten niillä liikkuminen on vaikeaa.

Rakentaminen on maaperän lähteisyyden vuoksi kallista ja nostaa asuntojen hintaa, jolloin pientaloja ei ole taloudellista rakentaa. Korkeita taloja ei taas maisemallisista syistä voi rakentaa ranta-alueelle. Suuret yhtenäiset rakennusmassat eivät kuulu Pispalan rakennustyyliin.

Kasvimaiden rakentaminen pahentaisi myös alueen liikenneongelmaa.

Ranta ja kasvimaaryhmä on pyytänyt selvityksiä rakentamisen vaikutuksista alueen luonnon monimuotoisuuteen, maisemaan, kulttuuriperintöön sekä ihmisten viihtyvyyteen. Voimassa olevaan yleiskaavaan näitä selvityksiä ei tehty.

Kun kasvimaille rakentamisesta aikoinaan päätettiin, perusteluna oli kaupungin kasvaminen. Yleiskaavan lähtökohtana oli, ettei kantakaupungin ulkopuolelle kaavoiteta uusia asuntoalueita. Vaihtoehtoksi jäi siis tiivistäminen eli täydennysrakentaminen. Tällaiseksi alueeksi merkittiin myös osa Pispalan kasvimaista.

Tampereen asukasmäärä kasvaa kuitenkin nopeammin kuin tuolloin arveltiin. Näin ollen kaavoitusstrategiakin on muuttunut; uusia isoja asuinalueita tarvitaan sittenkin. Tällaisiksi kaavoitetaan esimerkiksi Nurmi-Sorila ja Vuores. Ranta ja kasvimaatyöryhmän mielestä täydennysrakentamisalueilla ei ole enää aiempaa merkitystä, joten ne tulisi arvioida uudelleen. Kasvimaiden rakentaminen ei mielestämme ratkaise Tampereen kaupungin tonttipulaa.

Kasvima-alueita kunnioitetaan ja pidetään tärkeinä muualla Suomessa ja Keski-Euroopassa. Ne tunnustetaan osaksi laadukasta kaupunkiasumista ja niitä ollaan lisäämässä. Jos kasvimaat rakennetaan lyhytnäköisin perustein, niitä ei saa enää takaisin.

“Palstalla ahertaessa, satakielen laulaessa, elämän murheet loittonee, voimat palautuu ja taas jaksaa eteenpäin elämässä! Sato syksyllä, perunat, sipulit, krassit, kehäkukat kiittää kylvääjäänsä! Pientä lisää pienituloisen eläkeläisen eväskoriin.”

“On tilaa hengittää, nauttia käsillä tekemisestä. Palstalla voi unohtaa kiireisen työn rasitukset puutarhatöiden avulla. Opetan lapsilleni kasvien viljelyä, ettei heistä tulisi uus-avuttomia kaupunkilaisia! Palstalla viljelen myös sellaisia ruokakasveja, joita ei kaupasta saa edes rahalla.”

Kuvaaja Tiina-Liisa Aalto

Kuvaaja: Osmo Sounela

KYSELY PALSTAVILJELIJÖILLE

Ranta ja kasvimaatyöryhmä teki kesän 2008 aikana kyselyn viljelijöille. Viljelypalstoja on alueella yhteensä 288 ja kyselyyn vastasi 120 henkilöä.

Alle puolet, 47% viljelijöistä, asuu Pispalan ja Tahmelan alueella. Muut viljelijät asuvat eri puolilla Tampereä ja ympäristökuntia. Tahmelan ryytimaat ovat keskusta-alueen ainoa palstaviljelyalue. Sinne voi päästä bussilla, kävellen ja jopa veneellä.

Vastauksista on tehty erillinen raportti, josta löytyy paljon ideoita kasvimaatalouden kehittämiseksi. Kaikki vastaajat toivoivat palstan säilyvän, koska se on tärkeä osa elämää ja hyvinvointia.

PALSTAN MERKITYS

Kasvimaata mainitaan lähes joka vastauksessa fyysisen ja psyykkisen terveyden lähteenä.

Niiden keskellä voi tuntea olonsa onnelliseksi, hengittää vapaasti ja rentoutua. Ei voi elää alueella, jossa joka kohta on tarkkaan suunniteltu, hallittu ja rakennettu, ihminen tarvitsee elävää tilaa ympärilleen. Jos järki ja tarkoitus elämässä pääsevät hukkumaan, löydän ne kasvimaalta. Mullassa möyriessä voi tuntea olevansa osa elämää, ei tarvitse miettiä mitään sen pidemmälle, tarkoitus on itsestään selvä. Kasvien kasvamisessa ja itse kasvatetun sadon korjaamisessa on kaikki järki ja ihanuus.

Palstat toimivat erilaisten ihmisten kohtaamispaikkana. Ystävyysuhteet ovat usein vuosikymmenien takaa - samaa palstaa on viljelty jopa 40 vuotta. Uusia viljelijöitä on myös tullut kaiken aikaa – näin syntyy luovaa vuorovaikutusta eri-ikäisten ja erilaisten ihmisten kesken.

Meillä ei ole kesämökkiä, joten palstaviljely on minulle erittäin tärkeää. Siellä tapaa naapuriviljelijöitä, joiden kanssa voi vaihtaa kuulumisia, saada vinkkejä viljelyyn ja uusia ideoita. Olen saanut palstani kautta monta hyvää ystävää. Myös rahallisessa mielessä palstalta saadut yrtit, kasvikset ja kukat ovat tärkeitä. Maultaan ne ovat aivan erilaisia kuin kaupasta ostetut. Myös satakielen tarjoama ilmaiskonsertti keväisin on vailla vertaa.

“Elämisen perustaa. Jo lapsesta asti tuttua toiminnan ja luontoliikunnan iloa. Voimia työssä ja masennuksessa jaksamiseen sekä työttömyydessä. Sosiaalisuus-takuu.”

Mielenterveyttä, iloa, luomumarjoja, leikkokukkia, ruumiillista räsitusta, palstanaapureitten kanssa seurustelua, tuoksuja ja tunteita, vuodenaikoja

Kuvaaja Tiina-Liisa Aalto

Palsta tarjoaa mahdollisuuden viljellä luomuruokaa, ja sen antimilla on monille myös taloudellista merkitystä. Palstan hoitaminen on monipuolista liikuntaa kauniissa järvimaisemissa. Monille se korvaa kesämökin ja tarjoaa keskustan ihmisille tilaisuuden olla lähellä luontoa.

Palstalla voi puuhailla yhdessä lasten kanssa ja sillä on myös kasvatuksellinen merkitys. Maasta saadaan satoa pitkäjänteisen työn tuloksena - nähdään kasvun koko kaari maasta ruokapöytään. Tulevat sukupolvet oppivat kunnioittamaan luontoa.

”Palsta on minulle henki ja elämä. Kodin ikkunoista ei näy yhtään puuta, ei juuri taivastakaan. Pihalla on parkkipaikkoja ja roskapönttöjä. Keskustan puistoissa on iltaisin levotonta, telttajuhlat pauhaa. Palstalta saa terveellistä, lisäaineetonta kasvisruokaa. Pöydässä on aina kukkia. Kanssavielijät ovat mukavaa sakkia ja ohikulkijat pysähtyvät juttelemaan. Joku soittaa joskus kesäiltaisin viulua rannassa, niemennokasta kuuluu kivaa rummutusta. Näköala järvelle on upea. Palstalta tulee väsyneenä mutta uudistuneena kotiin. Palstalleni kuljen kävellen, pyörällä tai soutuveneellä. Matkaa on 3 km. Viljely ja matkat palstalle ovat hyvää liikuntaa. Kotoa tulee lähdettyä ulos lenkille, kun on päämäärä. En ole sairastellut lainkaan aloitettuani viljelyn. En voisi kuvitella elämää ilman pikku palstaani.”

Kuvaaja Tiina-Liisa Aalto

"Tahmelan ryytimaat on ehdottomasti säilytettävä yleisenä virkistysalueena eikä viljeltävien palstojen määrää saa vähentää. Ryytimailla on alueen henkisen hyvinvoinnin kannalta suurempi merkitys kuin voisi kuvitella. Tämä tullaan huomaamaan liian myöhään jos alueelle aletaan rakentamaan. Aluetta voisi mieluummin kehittää enemmän siihen suuntaan, että ihmiset jotka eivät itse viljele voisivat myös paremmin nauttia alueen kauneudesta. Kurpitsataloa vastapäätä oleva tiipii-leiri on hyvä alku."

" Monissa Keski-Euroopan maissa joissa esim. matkailuun panostetaan, Pispalan kaltaiset alueet ovat erityisen suojelun ja vaalinnan kohteena. Lyhyen tähtäimen voitontavoittelu tonttimaata myymällä ja suhteellisen tavanomaisia asuntoja rakentamalla on taloudellisesti epäviisasta, ja estää alueen myöhemmän, taloudellisesti, maisemallisesti ja kulttuurisesti järkevämmän käytön."

"Tahmelan ranta-alueella pitäisi ehdottomasti olla kesäkahvila - miksi aina Pyynikin näkötornille sankoin joukoin virtaavia joukkoja ei ohjata nauttimaan myös Tahmelan upeasta rannasta ja hienosta arkkitehtuurista. Pelkästään tamperelaisetkin ansaitsisivat kunnan rantakahvilan, vrt Cafe Ursula Helsingissä, joka vetää väkeä kesät ja talvet."

KaOs-projekti on Tampereen kaupungin ja Pirkanmaan ympäristökeskuksen kautta Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Suomen valtion rahoittama projekti, jota hallinnoi Tampereen kaupungin Suunnittelupalvelut. Projektin osatoteuttajana toimii Pispalan kumppanuusyhdistys.

Projektin tarkoituksena on tuottaa Pispalan kehityskuva/visio asemakaavoituksen ja Pispalan ja Tahmelan alueiden yleisemmänkin kehittämisen tueksi.

Projektiin kuuluva Ranta ja kasvimaat työryhmä kehittää Tahmelan kasvimaiden ja Pyhäjärven rannan virkistyskäyttöä, ranta-alueen hoitoa ja viihtyvyyttä sekä maiseman suojelua. Yhteyshenkilö: tiina-liisa.aalto@kolumbus.fi

PIRKANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Lopuksi:

Koko KaOs-projektin työryhmien ja kaupunginosakonfrensien työn yhteenvedoksi on laadittu Pispalan kehityskuvat -loppuraportti. Siinä päädytään Rantojen ja virkistysalueiden osalta Ranta- ja kasvimaat -työryhmän kanssa varsin samanlaiseen visioon, joka on siis koko KaOs-projektin yhteinen näkemys asemakaavoituksen tavoitteista kasvimaat-alueella:

Kehityskuva R4 kannatus: 27/37

Pyhjärven ranta kokonaisuudessaan on yksi Tampereen tärkeimmistä ja monipuolisimmista virkistysalueista.

Rannan erikoisuutena on aktiivinen kasvimaat- ja viljelytoiminta. Ranta-alueet muodostavat hyvin suunnitellun kokonaisuuden, jossa toiminnallisuus leimaa aluetta. Ranta on rakentamatonta, kaikille avointa aluetta, jossa puistomaiset ja luonnontilaiset alueet sulautuvat toisiinsa luontevasti. Puistoon ja uimarannalle on rakennettu toimintaa tukevia rakennuksia, kuten kioski, sauna, laiturit, pukukopit, kanoottien vuokrauspiste yms.

Kasvimaat ovat säilyttäneet entisen laajuutensa ja niitä viljellään eri puolella Tamperetta asuvien harrastelijoiden voimin. Kasvimailla toimii aktiivinen Kurpitsaliike, jonka toimesta uudet viljelijät saavat opetusta viljelyyn. Opetusryhmiä tulee ympäri Tamperetta tutustumaan Pispalan kuuluisaan kasvi- ja maakulttuuriin.

Kuvat Ilpo Mikkonen

Kasvimaiden olemus on kehittynyt muodollisemmaksi, kaikki viljeypalstat ovat käytössä ja niitä pääsee ihailemaan hyvin hoidettuja polkuja pitkin. Polkujen varsille on istutettu erilaisia marjapensaita ja hedelmäpuita, joiden sato on vapaasti kerättävissä. Pensaat ja puut luovat alueelle viihtyisän ilmeen myös viljelykauden loputtua. Kasvimailla on pieniä varastokoppeja, joissa viljelijät voivat säilyttää työkalujaan.

Nämä varastot toimivat samalla myös istuskeluryhminä

- majakkoina vihannesmeressä.

Monipuolisuutta tälle laajalle virkistysalueelle tuo puistomaiden alueiden lomaan jätetyt metsäiset alueet.

Erilaisten majojen määrästä päätellen voidaan tulkita rannan luonnontilaisen osien olevan alueen lasten mieluisimpia leikkipaikkoja.

(Pispalan kehityskuva, LOPPURAPORTTI; EDGE arkkitehtuuri- ja kaupunkitutkimuslaboratorio, Tampereen teknillinen yliopisto, Arkkitehtuurin laitos; Jenni Partanen, Riikka Pylvänen, Tampere 2009)

Loppuraportti kokonaisuudessaan:

<http://www.kaosprojekti.net/KaOs-Edge-loppuraportti-netti.pdf>

Saatavissa myös painettuna Tampereen kaupungin suunnittelupalveluista (Ulla Tiilikainen)

Kuvat loppuraportista